

Der findes liv, også uden for selve bogstavformen.

Om Christer Hellmark

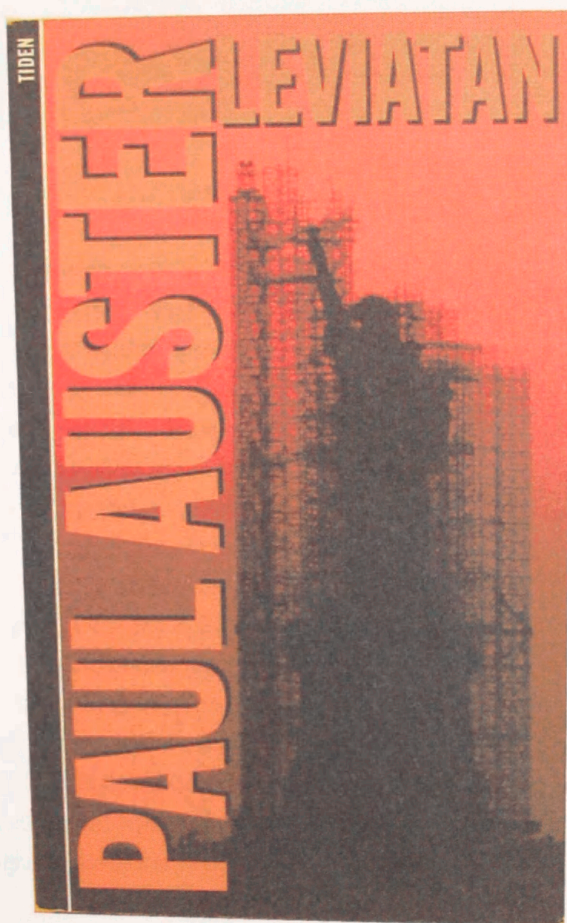
Af Göran Skarbrandt

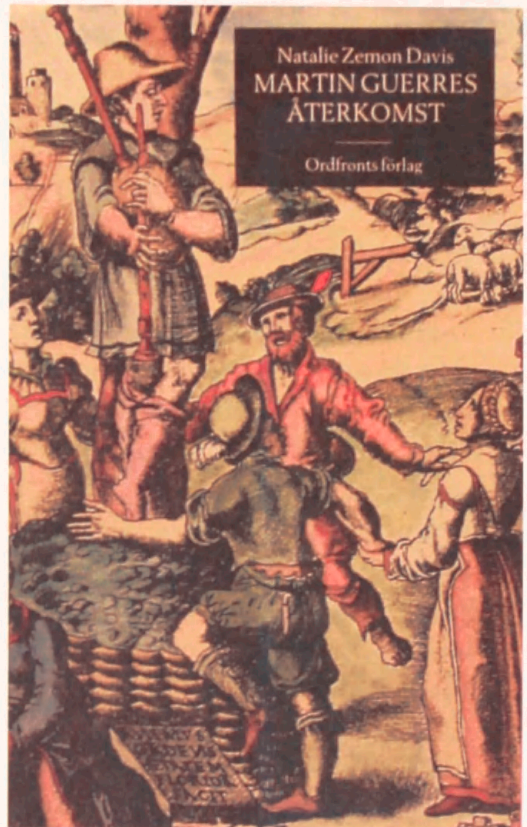
Christer Hellmarks indledning til den foranstående artikel er en tydelig beskrivelse af ham selv og den *akribi* – den humanistiske videnskabelige præcision – som har sikret ham blivende betydning inden for svensk typografi og design som folkeoplyser og formidler af grundlæggende elementer i et historisk vidensmateriale.

Hvordan den gode brugsbog ser ud, hvilke komponenter den består af, og hvilket ansvar typografen eller formgiveren egentlig bærer, har fra starten været Christer Hellmarks udgangspunkt lige fra årene i 1970'ernes begyndelse, hvor den traditionelle bogkunst brød sammen og kollapsede i historieløshed.

Der var for så vidt mange, som på den tid reagerede og følte sig kaldet. Der var ikke lige så mange, der var rede til at opgive en prestigefyldt slagmark til fordel for udsigten til ydmygt, stædigt og mut at sammenstille og formidle ledetråde eller veje til det tabte vidensfelt i den nye digitale desktop-æra.

At ansigtet på en Bodoni, en Janson, en Morris eller en Gill var forskellige, og at en tekst i disse forskellige klæde- dragter ville forandre indhold, magi og adresse, kunne de fleste være enige om. Men Christer fortsatte undersøgelsen, ikke blot gennem satsbilledet, justeringen, keglen og lysrummet, men han udtrakte det til at gælde hele det typografiske metabudskab fra detaljen til helheden. Det er muligt, at han i den forbindelse blev beskyldt for ortodoksi, men det var forkert.

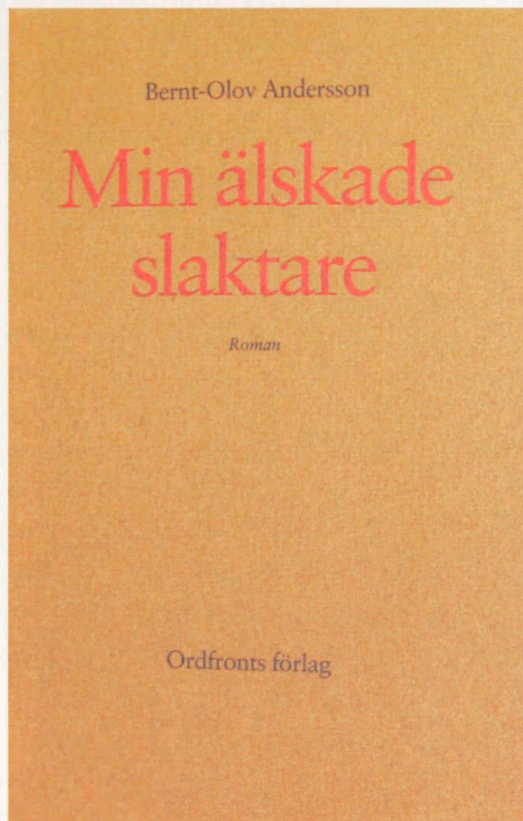
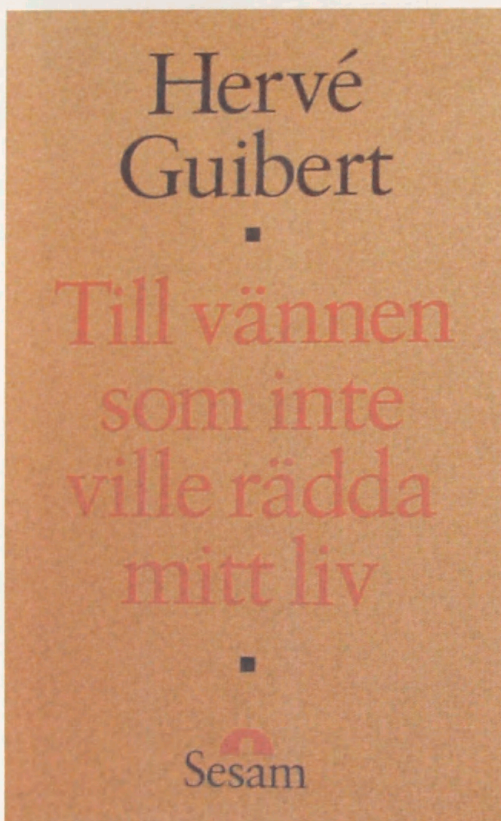

Christer tog snarere udgangspunkt i det, han som journalist og forlagsredaktør arbejdede med – det han så som den kommunikative typografi, og som tværtimod forvaltede et absolut krav om ytringsfrihed og demokrati i stedet for ekspressive lønruner, som byggede kunstbarrierer mellem de indviede, som forstod koden, og dem udenfor, som ikke fik lov at opfatte indholdet i teksten.

Det var ikke blot at stille typografien i læsbarhedens, funktionalitetens og indholdets tjeneste. At læsning aldrig alene kan være en lineær proces, tegn for tegn, ord for ord, linje for linje, viste han gennem forsøgseksempler, forskellige teorier, referencer og nedslag hos forskellige udøvere og mestre, og måske også med sig selv som formgiver og typograf på hundredevis af bøger.

At stille typografien i læserens tjeneste, at skabe et rum for oplevelse, at udpege et mødested, hvor læseren kan skabe sig sit eget billede af teksten, blev tidligt en konstant undersøgelse i Christers forskellige ræsonnerende tekster. Hans *Typografisk håndbok* blev udviklet til at blive et unikum blandt håndbøger med et oplag på op mod 60.000 eksemplarer i forskellige udgaver. Efterfølgeren, *Bokstaven, ordet, teksten*, gjorde hans arbejdsfokus bredere og lagde

perspektivet endnu mere på hele den typografiske proces. I denne ånd indledte han en serie introduktioner i form af essays og artikler, som fulgtes op af foredrag, forelæsninger og seminarer, hvor han problematiserede alt fra samtiden hos Benton, de fyrstelige træk ved Bodoni, det tilbagetrukne hos Vidar Forsberg, eller hvordan Robert Bringhursts form- og formatlære forholder sig til musik og satser, eller hvorfor hulemalerierne i det nordlige Spanien har samme harmoniske proportioner som det gyldne snit.

Han var ikke ude efter mestrene, men efter kundskabsmassen som værktøj for hvert nyt forsøg på at løse det grafiske problem og uafbrudt kræve opmærksomhed. Han gyser ved ordet formgivning - i betydningen skabelse ud fra noget livløst - og foretrækker snarere det danske begreb *tilrettelægning* - som går ud fra, at noget allerede eksisterer og behøver opmærksomhed for at fuldbyrdes. Form er at løse - at skabe et sprog, som findes i materialet.

Som en sådan *tilrettelægger* eller grafisk formgiver har Christer ofte haft bøger blandt de udvalgte fra Svensk Bokkonst, og han har modtaget andre udmærkelser for sin gerning, f.eks. den svenske Berlingpris. Hans svenske forlag

indstiftede i 1998 i hans navn et stipendium, som hvert andet år uddeles til typografer og formgivere, der har gjort en indsats inden for svensk formgivning eller typografi.

Typografisk husgud har en avis kaldt ham, manden med det gyldne snit, hvis bøger anvendes af både novicer og professionelle i deres daglige arbejde. Han er stadig omhyggelig med altid at vende tilbage til et forsvar for kundskab i ordets absolutte betydning, men viden har ingen værdi i sig selv og må heller ikke få det. Der findes ingen typografisk sandhed eller genvej. Først når man forstår reglerne og den problematik, som de huser, kan man begynde at anvende dem og til sidst også at bryde dem. I den sammenhæng er Christer Hellmark snarere fortaler for en dialog med traditionen og den kollektive hukommelse i stedet for at vende dem ryggen. De skal gennemlyses i alle deres detaljer, de skal konfronteres i deres grundvold, og der skal derigennem opstå et nyt felt, hvor der kan udvikles.

